

Notat om daginstitutionernes fysiske rammer

- resultater fra rundspørge til institutionerne

Maj 2016

Notat om daginstitutionernes fysiske rammer

Delnotat fra

Daginstitutionernes hverdag 2016

Undersøgelsen er udført af seniorkonsulenterne Niels Glavind og Susanne Pade, Bureau 2000.

Desuden har stud.mag. Amalie Mourier, stud. polit. Mathilde Schilling og stud. scient. soc. Pernille Glavind medvirket.

Undersøgelsen er udført på bestilling af

FOA – Fag og Arbejde

Henvendelser:

FOA – Fag og Arbejde

Stauings Plads 1-3

1790 København V

Tlf.: 46 97 26 26

Henvendelser vedr. undersøgelsens tekniske indhold til:

Bureau 2000

Skråplanet 29

3500 Værløse

Tlf.: 44 66 22 64

www.bureau2000.dk

Copyright: Bureau 2000

ISBN: 978-87-90777-68-3

Indhold

Notat om daginstitutionernes fysiske rammer	3
1. Resumé og metode	5
1.1. Metode	5
1.2 Hovedresultater vedr. stuer, grupper og fysiske rammer	5
2. Undersøgelsens resultater vedr. stuer, grupper og fysiske rammer	7
2.1 Børnegrupper	7
2.2 De fysiske rammer	9
2.3 International sammenligning	14
Gruppestørrelse	15
Areal	15

1. Resumé og metode

1.1. Metode

I dette notat bringes en række af de resultater i undersøgelsen "Daginstitutionernes hverdag 2016", som vedrører institutionernes fysiske rammer mv. Den samlede undersøgelse vil senere blive offentliggjort i sin helhed. Den er en videreførelse af tilsvarende undersøgelser gennemført i 2010, 2012, 2013 og 2015.¹

Undersøgelsen er gennemført som elektronisk spørgeskemaundersøgelse i februar-marts 2016. Spørgeskemaer er testet i udvalgte daginstitutioner, og daginstitutionernes e-mail adresser er indhentet via de kommunale hjemmesider på grundlag af en fortegnelse over alle daginstitutioner fra Danmarks Statistik.

Daginstitutionerne er blevet bedt om at udfylde to spørgeskemaer:

- Et henvendt til lederen. Det vil for daginstitutioner med områdeledelse sige den pædagogiske leder/afdelingsleder af den lokale enhed.
- Et henvendt til en medarbejder på en stue. For at opnå statistisk tilfældighed er lederen blevet bedt om at give skemaet videre til den stuemedarbejder, hvis navn kommer først i alfabetet på den stue, som kommer sidst i alfabetet.

Der er udsendt 778 lederskemaer, hvilket giver en svarprocent på 27, samt 451 stueskemaer (en svarprocent på 16). I afsnit 12 er der gennemført en række sammenligninger mellem de daginstitutioner, der har svaret, og alle landets daginstitutioner. Disse analyser godtgør efter Bureau 2000s opfattelse, at materialet må anses for repræsentativt.

1.2 Hovedresultater vedr. stuer, grupper og fysiske rammer

Den gennemsnitlige gruppestørrelse er 11,7 børn i vuggestuerne og 21,2 børn i børnehaverne, men der er stor variation.

21 pct. af lederne oplyser, at der typisk kun er ét grupperum til en børnegruppe. De øvrige har typisk et eller flere birum.

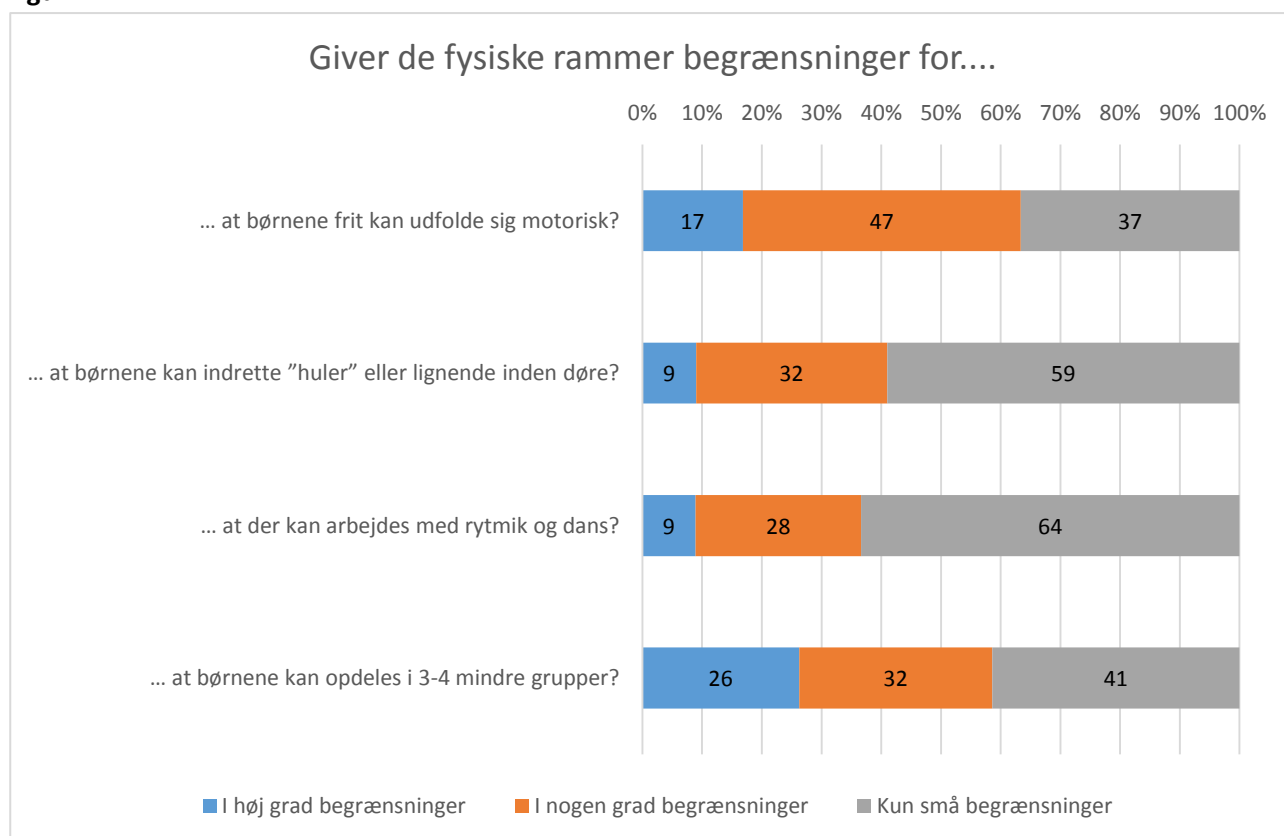
Fraregner man de daginstitutioner, hvor lederen ikke kan svare på, hvor store grupperummene er, er der en tredjedel af daginstitutionerne, hvor der er 2 eller færre m² frit gulvareal pr. barn.

Som det fremgår af Figur 1.2, giver de fysiske rammer mange steder begrænsninger for aktiviteterne.

---

¹ "Daginstitutionernes hverdag" 2010, 2012, 2013, 2015. FOA, Bureau 2000.

Figur 1.2

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne

2. Undersøgelsens resultater vedr. stuer, grupper og fysiske rammer

2.1 Børnegrupper

Indtil begyndelsen af 80'erne angav de statslige retningslinjer, at en vuggestuegruppe normalt havde en størrelse på max. 10 børn, mens en børnehavegruppe normalt var på max. 20 børn.

I dag er den gennemsnitlige gruppestørrelse 11,7 børn i vuggestuerne og 21,2 børn i børnehaverne. Figur 2.1 og 2.2 viser den nærmere fordeling.

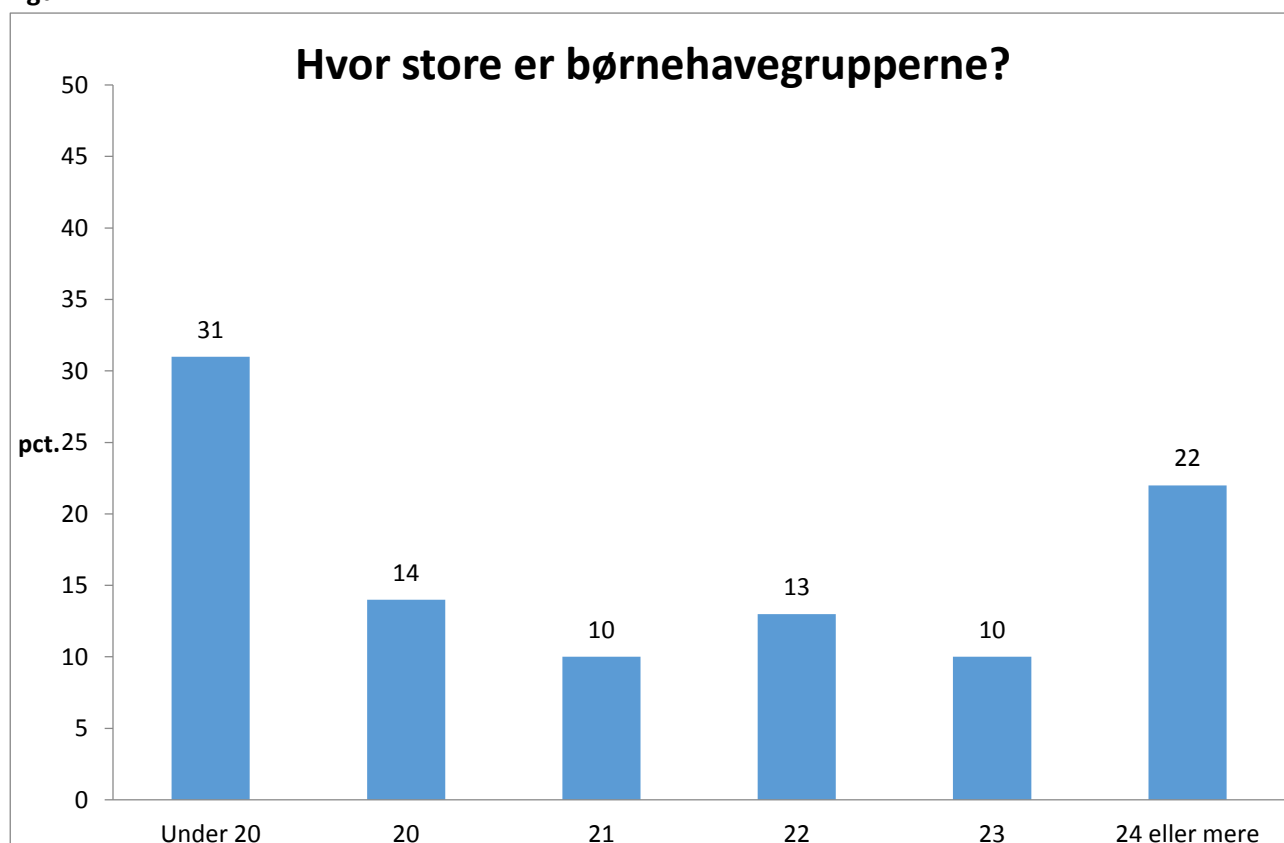
Figur 2.1

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det ses, at der angives en meget forskellig størrelse på vuggestuegrupperne.

Figur 2.2

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

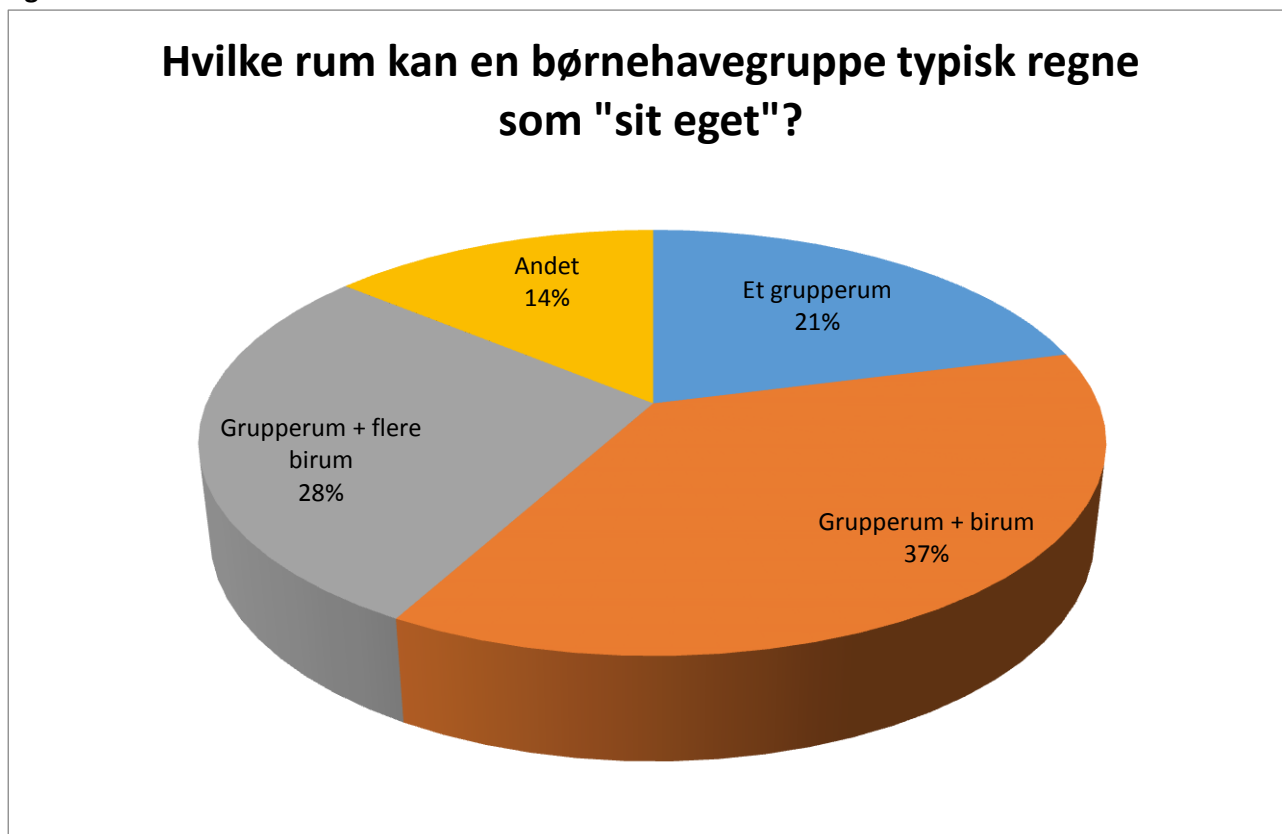
Det ses, at mere end halvdelen af vuggestuegrupperne er på 12 børn eller mere. Knap halvdelen af børnehavegrupperne er på 22 børn eller mere.

2.2 De fysiske rammer

Ofte består en stue ikke kun af selve stuen, men råder også fx over et birum. Dette fremgår af Figur 2.3.

Figur 2.3

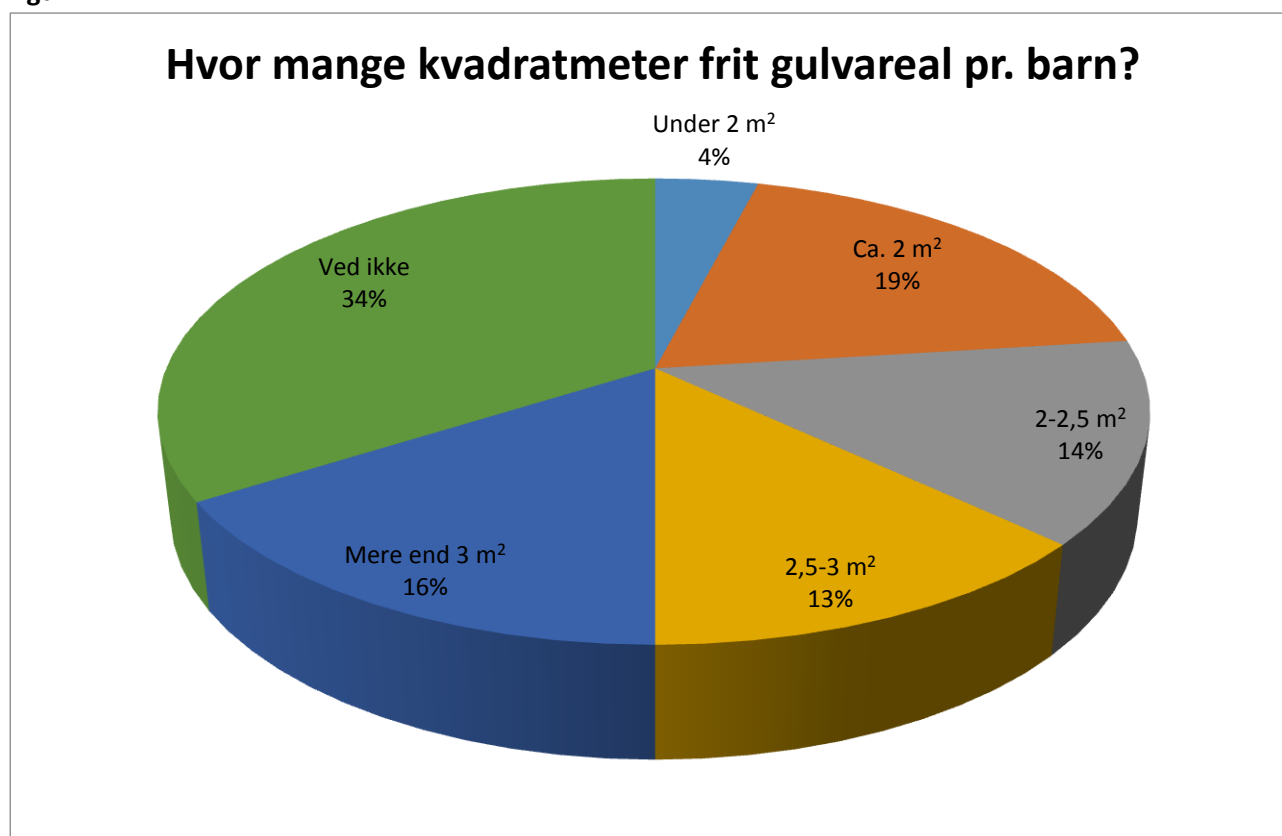

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at en femtedel af børnehavegrupperne som udgangspunkt kun har det ene rum. Hertil kan dog komme benyttelse af fælles indendørs arealer. Gruppen "andet" omfatter bl.a. en del daginstitutioner, hvor man arbejder funktionsopdelt, dvs. på tværs af traditionelle stuer.

Lederne er også blevet spurgt, om de ved, hvor mange kvadratmeter frit gulvareal pr. barn der typisk er til rådighed i børnehavegrupperne. Svarfordelingen fremgår af Figur 2.4.

Figur 2.4

Kilde: Spørgeskema til lederne

Fraregner man de daginstitutioner, hvor lederen ikke kan svare, er der en tredjedel af daginstitutionerne, hvor der er 2 eller færre m² frit gulvareal pr. barn. Traditionelt regnes i Danmark med et myndighedskrav på mindre 2 m² frit gulvareal pr. barn i børnehaver og 3 m² i vuggestuer.

Mange steder betyder de fysiske rammer, at børnenes aktiviteter inden døre begrænses. Dette fremgår af Tabel 2.1, som viser stuemedarbejdernes vurdering.

Tabel 2.1 Hvilke begrænsninger giver de fysiske rammer inden døre for børnenes aktiviteter?

Giver de fysiske rammer begrænsninger for	I høj grad begrænsninger	I nogen grad begrænsninger	Kun små begrænsninger	I alt
	Pct.			
... at børnene frit kan udfolde sig motorisk?	17	47	37	100
... at børnene kan indrette "huler" eller lignende inden døre?	9	32	59	100
... at der kan arbejdes med rytmik og dans?	9	28	64	100
... at børnene kan opdeles i 3-4 mindre grupper?	26	32	41	100

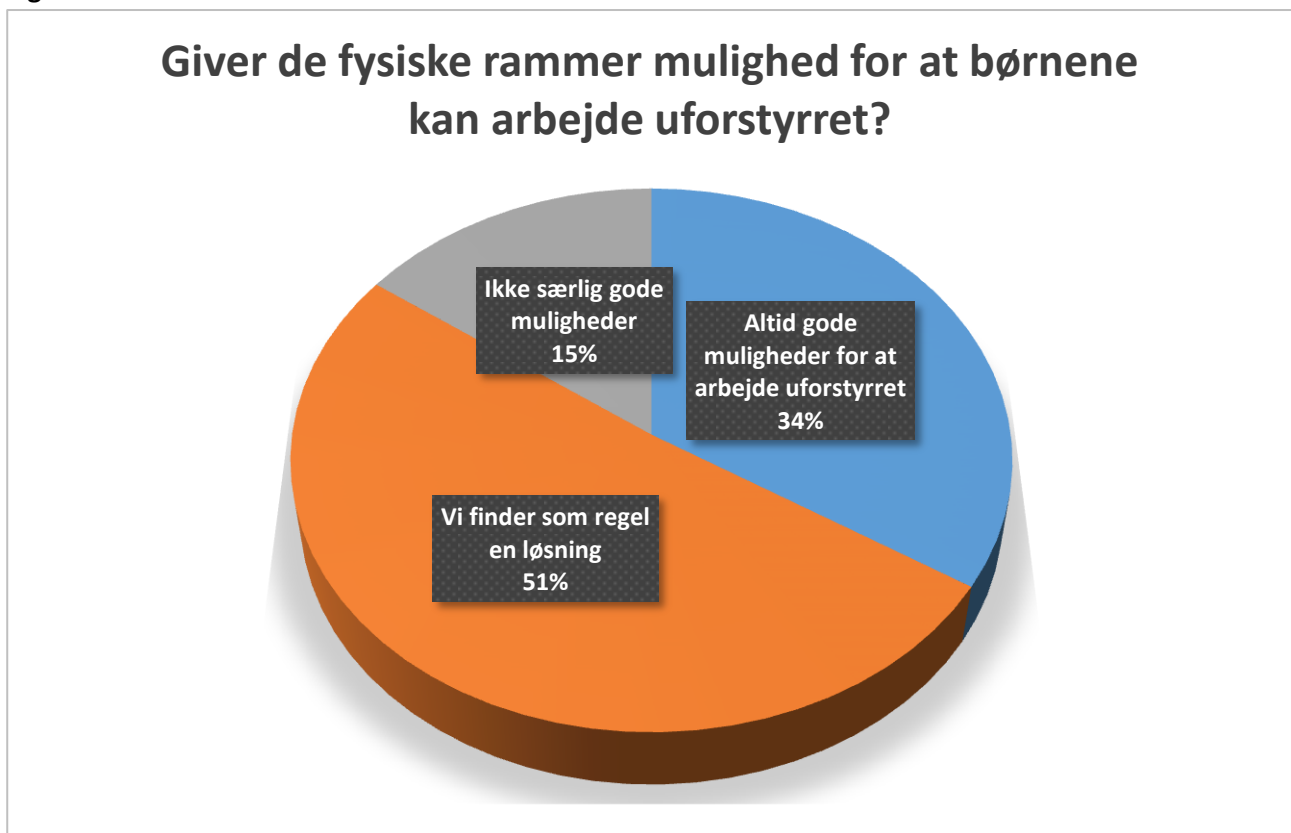
Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder

Det ses, at de fysiske rammer mange steder navnlig betyder, at man højst kan opdele børnene i to grupper. Desuden er der en del steder begrænsninger i forhold til motorisk udfoldelse, rytmik mv.

Spørgsmålet om muligheder for opdeling i mindre grupper er centralt for den pædagogiske praksis. Mange aktiviteter i hverdagen forudsætter sådanne mindre grupper. Derfor har også lederne fået nærmere spørgsmål herom.

Nogle steder giver selve grupperummet ikke mulighed for opdeling, men man finder en løsning ved at inddrage andre rum i daginstitutionen. Figur 2.5 illustrerer dette.

Figur 2.5

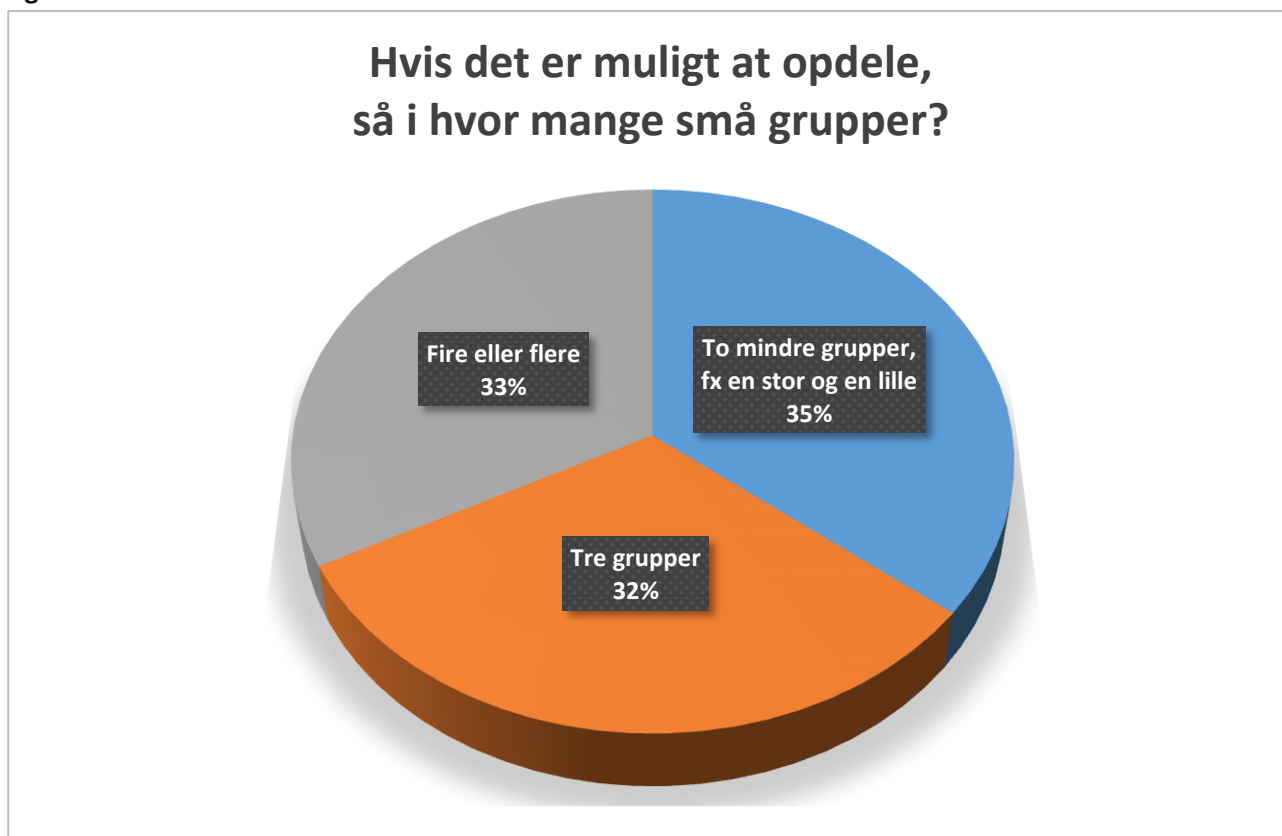

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at godt halvdelen af lederne mener, at der *altid* er gode muligheder for opdeling. Andre steder skal man "finde en løsning".

Som det fremgår af Figur 2.6, er der i en tredjedel af daginstitutionerne tale om, at gruppen kan opdeles i to grupper, fx en stor og en lille. I resten af daginstitutionerne kan man opdele i flere grupper.

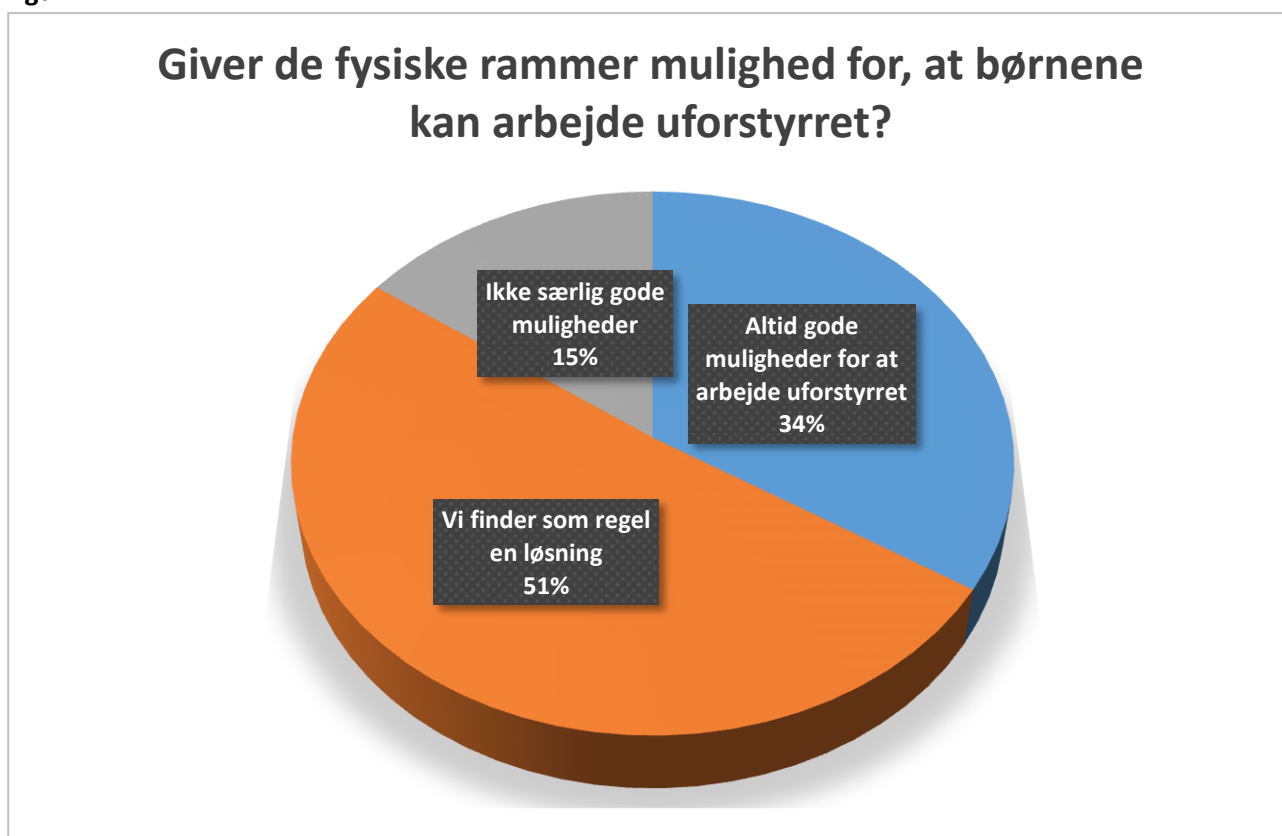
Figur 2.6

Kilde: Spørgeskema til lederne

Figur 2.7 viser ledernes vurdering af, at om børnene har mulighed for at arbejde uforstyrret.

Figur 2.7

Kilde: Spørgeskema til lederne

Det ses, at kun en tredjedel af lederne mener, at der *altid* er gode muligheder for, at en gruppe børn kan arbejde uforstyrret.

79 stuemedarbejdere har nærmere kommenteret de fysiske rammer. En del af kommentarerne beskriver daginstitutioner med særlige forhold, fx de særlige muligheder i skovbørnehaver, hvor man har hele skoven som "legeplads".

De meget forskellige muligheder i daginstitutionerne afspejler sig også i kommentarerne. Flere giver udtryk for, at man har ganske fine fysiske rammer. Eksempler:

"Ud over vores eget grupperum/stue har vi en gymnastiksal, som vi benytter mindst en gang om ugen. Vi har et værksted, hvor vi kan booke os ind. Vi har et wellnessrum, hvor vi kan booke os ind. Vi har et ekstra grupperum, hvor vi kan booke os ind. Og så har vi en kæmpe legeplads som er til fri afbenyttelse, og som børnene gladeligt benytter både formiddag og eftermiddag."

"Vi er en daginstitution der arbejder med princippet rum, leg og læring. Børnehaven er delt op i fordybelsesrum, kreativt rum, konstruktionsrum, teaterum, motorikrum, køkken. Vores uderum består af legeplads, bålhytte, boldbane, gynger, bakker osv. Daginstitutionen er beliggende tæt ved skov og strand, som også bruges til udeaktiviteter."

"Vi har gode fysiske rammer, mange funktionsopdelte rum, hvor børnene kan vælge at være: Udklædningsrum/danserum, legorum, boldrum, hyggerum/hule, stilleleg, dukkekrog, computerhjørne og grupperummene."

"Vores hus er stort og har mange rum. Huset er indrettet sådan, at børnene har mange muligheder for forskellige aktiviteter, uden at de forstyrrer hinanden."

Omvendt er der mange kommentarer om snævre fysiske rammer og/eller støjproblemer:

"Den ene af stuerne er lille, så her tilstræber [vi] at børnene ikke løber..."

"Vi kan ikke være inde i huset så mange ad gangen, så vi deler os op i mindre grupper når vi er inde."

"Vores grupperum er et stort rum, som er svær at "dele op". Derfor går vi i vores fokusgrupper, og prøver at finde andre små rum, men det er ikke optimalt. Det er faktisk en meget stor udfordring."

"Fri motorisk udfoldelse er ikke muligt på grund af støjniveau."

"Hvis der er personalemangel, og alle børnegrupper er nødt til at være inde i børnehaven (vores legeplads ligger knap 1 km. fra børnehaven), bliver støjniveauet ret højt, og konfliktniveauet stiger. Det gør børnene "stressede"."

"Store rum, opdelt af spanske vægge, giver visuel ro til leg, med ikke lydæssigt. Kan ikke synge/danse med nogen et sted uden at forstyrre andre."

"Vi har kun 2 stuer og en større garderobe, hvor alle 40 børn har deres ting. Så den gruppe der er ude, spiser i garderoben for at blive sammen."

Flere kommentarer beskriver, hvordan man finder løsninger inden for de rammer, der er:

"Når de ældre børn har holdt samling og er gået ud, bruger vi deres rum."

"Når der deles op i mindre grupper på stuen, sker det ved, at fx bordene, garderoben er inddraget. Vi har en hems, de kan bruge."

"Rummets størrelse er for småt, men indretning med motorik i fokus er der taget højde for – ingen borde og stole, men vægborde der slås op."

"Vi forsøger som udgangspunkt at finde plads og rum og er mobile, hvis hele stuen skal bruges eksempelvis til rytmik, hvor de andre kan gå ud på legepladsen eller de andre bi-rum."

2.3 International sammenligning

Bureau 2000 har tidligere gennemført en sammenligning af dansk daginstitutionstandard med standarden i tre af vore nabolande, nemlig Norge, Sverige og Nordrhein-Westfalen.² Nordrhein-Westfalen er valgt for

² Dagtilbud i Danmark, Norge, Sverige og Nordrhein-Westfalen (FOA, Bureau 2000, 2012).

at have et land med uden for Skandinavien med en pædagogisk tradition i børnehaverne tæt på den danske. Reglerne er forskellige i de tyske delstater, men Nordrhein-Westfalen er den største delstat med 18 mio. indbyggere.

Sammenligningen nedenfor bygger videre på denne analyse, idet data er opdateret med nye tal, hvor det er relevant.

Gruppestørrelse

I Norge har man en stillingsstruktur med en "pædagogisk styrer" i spidsen for hver daginstitution. Det svarer til dét, man i Danmark kalder leder. Styreren skal være uddannet pædagog.

I spidsen for hver gruppe af 14-18 børn (7-9 børn, hvis de er i vuggestuealderen) skal man have en "pædagogisk leder", som også skal være pædagog. Der kan dog gives dispensation for uddannelseskravene, hvis der fx er pædagogmangel, hvad der har været i en årrække.

Hertil kommer andet personale. De skal have et passende antal, men der er ikke centrale regler. Disse udgør lige godt halvdelen af personalet.³ Udgangspunktet er med andre ord en børnegruppe på 18 børn.

I Sverige er der ikke centrale regler for gruppestørrelsen, og direkte sammenligning vanskeliggøres af, at man i Sverige ikke skelner mellem vuggestue- og børnehavebørn, når der laves regler.

Den gennemsnitlige gruppestørrelse var i 2014 16,9 børn pr. gruppe.⁴ Men da der indgår 0-2-årige i beregningsgrundlaget, er gruppestørrelsen i Sverige formentlig samlet omtrent på niveau med den danske.

I Nordrhein-Westfalen er der en lovmæssig fastsat norm på 20 børn i børnehaver og 10 børn i vuggestuer.⁵

Areal

Ser vi på legeareal pr. barn, har det norske Utdanningsdirektoratet udstukket en vejledende retningslinje på mindst 4 m² areal pr. barn, hvor børnene kan lege (1/3 mere, hvis børnene er under 3 år). Heri indgår alle rum, hvor børn kan lege, men ikke fx køkken, toilettet mv. Statistisk Sentralbyrå offentliggør en kommunefordelt statistik, hvor man kan se legeareal pr. barn i alle kommuner. Gennemsnittet er 5,5 m² pr. barn.⁶

I Sverige har man ikke centrale normer for gulvareal, men den svenske socialstyrelses gamle norm, som blev anvendt indtil 1998, anbefaler et areal på ca. 7,5-9,5 m² pr. barn (afhængigt af bl.a. alder) i de rum, hvor børnene passes. I dette areal indgår personalerum, kontor, depoter, vaskerum mv. ikke. Derimod kan fællesrum mv. indregnes.

³ Ifølge Statistisk Sentralbyrå er 7 pct. af personalet (omregnet til fuldtids) styrere, 34 pct. er pædagogiske ledere og 51 pct. er "assistenter". Blandt assistenterne er ca. en fjerdedel uddannede pædagoger.

⁴ Ifølge Skolverkets statistik.

⁵ Fastsat i flg. Kinderbildungsgesetz § 19.

⁶ Dog inkl. børn i vuggestuealderen.

NOTAT OM DAGINSTITUTIONERNES FYSISKE RAMMER 2016

Som det ses, er der efter disse normer mindst dobbelt så meget plads pr. barn i de svenske daginstitutioner som i de danske. Og selv om der ikke er tale om nogen gældende centralt fastsat norm, opretholdes den stadig i mange kommuner, ligesom den naturligvis slår igennem i de forventninger, man har i Sverige til, hvordan en daginstitution skal se ud.

I Nordrhein-Westfalen er det for børnegrupper et lovkrav, at der skal være en lokaleenhed på mindst 68 m² til gruppen. Enheden skal bestå af et stort lokale, et mindre lokale og et puslerum/toilet. Grupperum+birum omfatter således typisk mindst ca. 64 m². Dette svarer til ca. 3 m² pr. barn for børnehavegrupper og i grupper med 2-5-årige – og til ca. 6 m² pr. barn i vuggestuegrupper.

Som det ses, har danske børn typisk mindre plads og større børnegrupper, end man ser i vore nabolande.